

deSingel

Internationale Kunstcampus

BLAUWE ZAAL

GROTE PODIA

**QUATUOR DANIEL
& RALPH VAN RAAT
WEINBERG DISCOVERY
ZA 22 SEP 2012**

2012-2013 KWARTET

**QUATUOR DANIEL & RALPH VAN RAAT
WEINBERG DISCOVERY
ZA 22 SEP 2012**

ARTEMIS QUARTETT
VR 16 NOV 2012

BENNEWITZ QUARTET
VR 7 DEC 2012

APOLLON MUSAGÈTE QUARTETT
ZA 2 FEB 2013

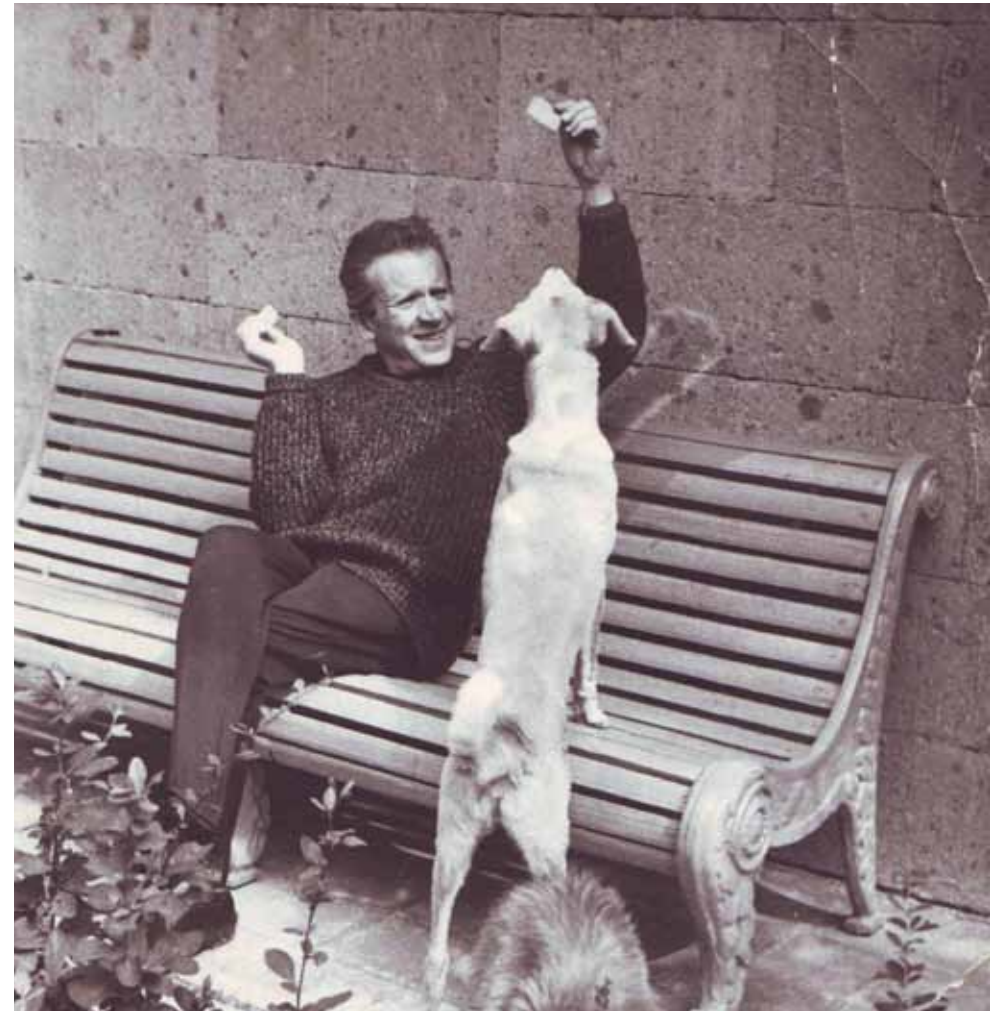
ARCANTO QUARTETT
DO 7 MRT 2013

BELCEA QUARTET
WO 27 MRT 2013

begin **12.30 uur**
einde omstreeks **22 uur**

teksten programmaboekje **Wenneke Savenije, Frans C. Lemaire**
met dank aan **Guy van Hulst, Vredenburg Utrecht** voor het aanleveren
van het interview en het fotomateriaal
coördinatie programmaboekje **deSingel**

QUATUOR DANIEL
MARC DANIEL, GILLES MILLET viool
VLAD BOGDANAS altviool
GUY DANIEL cello
RALPH VAN RAAT piano
WEINBERG DISCOVERY

Weinberg in Armenië, 1968 © Olga Rakhalskaja

gelieve uw GSM uit te schakelen

De inleidingen kan u achteraf beluisteren via www.desingel.be
Selecteer hiervoor voorstelling/concert/tentoonstelling van uw keuze.

**REAGEER
& WIN**

Op www.desingel.be kan u uw visie, opinie, commentaar, appreciatie, ...
betreffende het programma van deSingel met andere toeschouwers delen.
Selecteer hiervoor voorstelling/concert/tentoonstelling van uw keuze.
Neemt u deel aan dit forum, dan maakt u meteen kans om tickets te winnen.

Bij elk concert worden cd's te koop aangeboden door 't KLAverVIER,
Kasteeldreef 6, Schilde, 03 384 29 70 > www.tklavervier.be

Grand café deSingel

open alle dagen 9 > 24 uur
informatie en reserveren +32 (0)3 237 71 00
www.grandcafedesingel.be
drankjes / hapjes / snacks / uitgebreid tafelen

MIECZYSLAV WEINBERG (1919-1996)

12.30 UUR / BLAUWE ZAAL

Strijkkwartet nr 3, opus 14 (1944) **21'**

- I. Presto attacca
- II. Andante sostenuto attacca
- III. Allegretto

Strijkkwartet nr 6, opus 35 (1946) **33'**

- I. Allegro semplice
- II. Presto agitato
- III. Allegro con fuoco
- IV. Adagio
- V. Moderato comodo
- VI. Andante maestoso

14.30 UUR / BLAUWE FOYER

Lezing door Frans C. Lemaire **60' à 75'**

Portret van Mieczyslav Weinberg, een componist in moeilijke tijden

16 UUR / BLAUWE ZAAL

Sonate voor cello solo nr 1, opus 72 (1960) **15'**

- I. Adagio
- II. Allegretto
- III. Allegro

Sonate voor viool en piano nr 4, opus 39 (1947) **20'**

- I. Adagio
- II. Allegro ma non troppo
- III. Adagio tenuto molto rubato - Adagio primo

Strijkkwartet nr 8, opus 66 (1959) **17'**

17.30 UUR / BLAUWE ZAAL

Lecture recital door Quatuor Danel **60' à 75'**

Een overzicht van de evolutie van Weinbergs kwartetten op het vlak van melodie en textuur, met live gespeelde fragmenten. spreektaal **Frans**

20 UUR / BLAUWE ZAAL

Strijkkwartet nr 13, opus 118 (1977) **14'**

Strijkkwartet nr 15, opus 124 (1979) **27'**

- I. kwartnoot = 69
- II. kwartnoot = 56
- III. gepunte kwartnoot = 84
- IV. kwartnoot = 112
- V. kwartnoot = 192
- VI. kwartnoot = 176
- VII. kwartnoot = 72
- VIII. kwartnoot = 80
- IX. kwartnoot = 60

pauze

Pianokwintet, opus 18 (1944) **44'**

- Moderato con moto
- Allegretto
- Presto
- Largo
- Allegro agitato

De compositieklas van Vasili Zolotarjov aan het conservatorium van Minsk met Weinberg zittend uiterst rechts © Tommy Persson

Weinberg en collega componist Sviridov in 1946 © Olga Rakhalskaja

INTERVIEW MET MARC DANEL

DOOR WENNEKE SAVENIJE

“De zeventien strijkkwartetten van Weinberg zijn nauw verbonden met de geschiedenis van ons kwartet”, vertelt Marc Danel, de primarius van het Quatuor Danel. “We zijn begonnen in 1991 en staken ons licht op bij onder meer het Amadeus Kwartet, het Borodin Kwartet en Fjodor Druzjinin, de altviolist van het Russische Beethoven Kwartet. We ontmoetten de Russische componist Alexander Raskatov en hadden contact met de Belgische musicoloog Frans Lemaire, specialist op het gebied van de Russische en joodse muziek. Vanzelf ontstond er een band met het Russische muziekleven, waarbij soms Weinbergs naam viel. In het eerste jaar van ons bestaan besloten we alle vijftien strijkkwartetten van Sjostakovitsj te gaan spelen. Inmiddels hebben we de hele cyclus opgenomen en vaak op één plek uitgevoerd. Zo leerden we ook de weduwe van Sjostakovitsj kennen, die ons over de muziek van Weinberg vertelde.”

Nadat deze Poolse pianist en componist in 1939 uit Warschau was gevlucht voor de nazi's, studeerde hij in Minsk bij Zolotarjov, een leerling van Rimski-Korsakov en Balakirev. Maar toen de Duitsers Rusland binnenvielen, vluchtte Weinberg met vele joodse kunstenaars en intellectuelen naar Tasjkent. Daar trouwde hij met de dochter van de beroemde joodse acteur Solomon Mikhoels, die in 1948 door toedoen van Stalin werd vermoord. Vanuit Tasjkent stuurde Weinberg zijn Eerste Symfonie op naar Sjostakovitsj, die zó onder de indruk raakte van deze muziek, dat hij in 1943 regelde dat Weinberg in Moskou kon komen wonen. Beide componisten raakten goed bevriend. Ze speelden regelmatig partituren op twee piano's door, inspireerden elkaar en voerden samen hun werken uit bij de verplichte keuringen van de componistenbond. Sjostakovitsj hielp zijn zeven jaar jongere vriend bij het vinden van werk. Weinberg, die het theater van binnenuit kende omdat hij was opgegroeid in een familie van toneelspelers, wist zijn leven lang het hoofd boven water te houden met het componeren van filmmuziek. Ook in de dagboeken van Sjostakovitsj duikt de naam Weinberg steeds weer op.

Heel herkenbare, eigen signatuur

Marc Danel: “In 1994 speelden we voor het eerst een strijkkwartet van Weinberg. Het was het Strijkkwartet nr 13, opus 118 en we raakten meteen gefascineerd door zijn intrigerende muziek, die wel enige verwantschap

vertoonde met het werk van componisten als Bartók en Hindemith. Het was liefde op het eerste gezicht. In onze beleving deed Weinberg zeker niet onder voor Prokofjev en Sjostakovitsj. Maar om zijn strijkkwartet ook te kunnen uitvoeren, moesten we werkelijk bidden bij de concertzalen en impresario's, die liever op safe spelen. Niemand had ooit van Weinberg gehoord. Inmiddels hebben we alle strijkkwartetten van Weinberg opgenomen, inclusief twee korte stukjes voor strijkkwartet, voor het Duitse label CPO. We hebben ze telkens op onze programma's gezet en vorig jaar hebben we de eerste integrale uitvoering ervan gegeven in Manchester, waar we quartet-in-residence zijn. Al schrijven de recensenten soms nog aarzelend dat Weinbergs muziek een beetje ongrijpbaar, veelkleurig, grillig en lastig benoembaar zou zijn, is iedereen het erover eens dat Weinberg naast Sjostakovitsj en Prokofjev tot de grootste muzikale talenten van de twintigste eeuw behoort. En voor ons heeft zijn muziek wel degelijk een heel herkenbare, eigen signatuur.”

Stem van een joodse traditie

Een vergelijking met Sjostakovitsj ligt voor de hand. Ook Weinberg heeft enorm veel muziek gecomponeerd - maar liefst 153 opusnummers, zes meer dan zijn vriend - waaronder zeven opera's, 26 symfonieën, 17 strijkkwartetten, talloze kamermuziekwerken, soloconcerten, ballet-, theater- en filmmuziek (waaronder de muziek bij de Russische Winnie de Poeh), liederen en een requiem. Voor een Pools-joodse componist die Hitler moest trotseren, wiens hele familie in de kampen werd uitgemoord, die vanaf 1948 doorging voor staatsvijand en die in 1953 voor vier maanden in de gevangenis belandde, totdat Stalin plotseling overleed en Weinberg mogelijk aan de dood of jarenlange opsluiting of verbanning ontsnapte, een ongelooflijke prestatie. Temeer daar hij een verlegen, bescheiden en introverte natuur had en weinig moeite deed om met zijn muziek aan de weg te timmeren. Weinberg componeerde aan één stuk door, omdat hij niet anders kon en het gevoel had dat hij de dood van zijn familie alleen kon compenseren door zijn joodse stem te laten horen en iets belangrijks na te laten.

Volgens Danel verhouden Weinbergs strijkkwartetten zich tot die van Sjostakovitsj, als Schuberts strijkkwartetten zich verhouden tot die van Beethoven: “De eerste kwaliteit van de strijkkwartetten van Beethoven en Sjostakovitsj is de architectuur ervan. Hun muziek gaat ergens heen, heeft een bepaalde richting, net zoals je weet hoe je met de trein van Amsterdam naar Keulen gaat. Maar de muziek van Weinberg is veel associatiever, heeft die ‘zwervende’ kwaliteit die ook in Schuberts muziek zit. Alsof je gaat wandelen zonder precies te weten waarheen. Maar aan het eind van het stuk blijkt je toch een logisch traject te hebben gevolgd. Dan is er dat gevoel dat je een prachtig avontuur hebt beleefd, vol wonderlijke verge-

zichten. Weinberg heeft een ander soort logica, waarin vooral kleuren en stemmingen een bepalende rol spelen. Zijn muziek is heel fragiel, vaak met een weemoedige grondtoon en ongelooflijk rijk aan expressieve contrasten. Net als Mozart en Schubert staat of valt bij Weinbergs muziek alles met de uitvoering ervan, omdat er geen ijzeren structuur is om je achter te verschuilen.”

Late première van ‘verboden’ muziek

Toen Weinberg negentien jaar oud was, kwam er een delegatie van het Curtis Institute naar Warschau, om de beste jonge pianisten van Polen te horen spelen. Twee pianisten werden uitverkoren om met een beurs in Amerika te komen studeren. Een van hen was Weinberg, die zeker zou zijn gegaan en zich misschien zou hebben ontwikkeld tot een van de grootste pianisten van de twintigste eeuw, als hij niet was overvallen door het uitbreken van de oorlog. Kort tevoren had hij zijn Eerste Strijkkwartet in 1937 gecomponeerd, volgens Danel een eclectisch jeugdwerk dat bijna uit zijn voegen barst van compositorisch talent en blijmoedige energie: “Het is echt een stuk van een jongeman voor wie de wereld nog open ligt. Het doet soms een beetje denken aan Fauré. Het is heel tedere muziek, die erg verschilt van Weinbergs latere werken. Het laatste deel ervan is extreem zonnig, vreugdevol en virtuoos. In 1939 volgde zijn Tweede Strijkkwartet, een vrolijk en energiek stuk, waarvan de lyrische melodieën zuiver geluk uitdrukken. Dan volgt na het uitbreken van de oorlog zijn Derde Strijkkwartet uit 1944, en ineens is de toon heel zwaar en dramatisch geworden. Alleen in het derde deel schemert nog een glimlach door. Het vierde deel klinkt enorm Russisch en doet denken aan Tsjajkovski.

Alle componisten maken natuurlijk een ontwikkeling door. Opus 130 van Beethoven is niet te vergelijken met de vroege strijkkwartetten van zijn opus 18. Maar de ontwikkeling van Weinberg, tussen zijn negentiende en zesentwintigste, is echt onvoorstelbaar, resulterend in het indringende Zesde Strijkkwartet, misschien wel het meest extreme werk dat hij ooit heeft gecomponeerd. Tegen die tijd schreef Weinberg metronoomcijfers boven de delen, die soms krankzinnig snel moeten worden gespeeld. Dat levert enorme spanningsbogen op, die teniet worden gedaan als je die tempo's niet exact respecteert. Bijna onvermijdelijk belandde het Zesde Strijkkwartet op de ‘verboden lijst’. Vandaar dat ons kwartet de première ervan heeft gespeeld. Maar het Zevende Strijkkwartet was weer wél succesvol en werd dikwijls uitgevoerd door het Borodin Kwartet. Weinberg had een moeilijk leven, maar als componist had hij bij alle ellende wel het geluk dat hij kon componeren voor fantastische musici, onder wie David Oistrach, Leonid Kogan en Svjatoslav Richter.”

Weinberg met dirigent Kirill Kondrasjin, vroege jaren '60 © Olga Rakhalskaja

MIECZYSLAV SAMUILOVITSJ WEINBERG (1919-1996)

DOOR FRANS C. LEMAIRE

Deze drie woorden vatten het dramatisch noodlot van deze componist: een Poolse voornaam, een Russisch-joods patroniem en een Duitse familienaam. Zoals vele homoniemen, was de familie Weinberg afkomstig van een wijnstreek in Duitsland of Oostenrijk, maar de eeuwenlange vervolging van de joden had hen gedwongen te vluchten naar (relatief) meer vriendelijke contreien zoals het Litouwse-Poolse Rijk dat verdeeld werd aan het einde van de 18e eeuw tussen Pruisen, Oostenrijk en Rusland. De Weinbergs waren gevestigd in Bessarabië, sedert 1812 een deel van het Russische Rijk (vandaag Moldavië) maar de joden van de hoofdstad Kishinev werden slachtoffers van pogroms, onder meer gedurende de Goede Week van 1903. De vader en een grootvader van ene Samuil Weinberg waren tussen de slachtoffers. Deze Samuil was muzikant in een theatergezelschap, hij reisde veel en vestigde zich in Warschau, waar het muzikaal jiddish theater veel succes kende. De geboorte van zijn eerste kind in 1919 gebeurde juist na de oprichting van de onafhankelijke Poolse Republiek en hij kreeg dus de Poolse voornaam: Mieczyslav. Zijn vader speelde viool, dirigeerde en componeerde zelfs. Na een eerste opleiding bij hem, ging de jonge Mieczyslav naar het conservatorium, maar de Duitse aanval op 1 september 1939 dwong hem te vluchten tot in Minsk waar hij zijn studies in compositie zou kunnen voortzetten. Intussen was zijn naam veranderd. De Russische grensbewaker had hem Moisei gedoopt, Mieczyslav was te moeilijk om over te schrijven in cyrillische letters. Een eindexamen in compositie werd dus toegestaan aan Moisei Vainberg op 21 juni 1941 na de uitvoering van zijn eerste orkestwerk onder de leiding van Ilja Musin⁽¹⁾. Enkele uren later begon de aanval van het Duitse leger en een nieuwe lange tocht van 4000 km bracht de jonge componist tot Tasjkent, hoofdstad van Oezbekistan. Vele artiesten van Leningrad en Moskou waren er ook aangekomen, onder anderen de dichteres Anna Akhmatova, de beroemde acteur Solomon Mikhoëls, hoofd van het Joods Theater in Moskou en Israïl Finkelstein, een collega van Sjostakovitsj in het conservatorium van Leningrad. Een jaar later trouwde Weinberg met een dochter van Mikhoëls terwijl Finkelstein Sjostakovitsj op de hoogte bracht van het

jonge talent dat zich in Tasjkent bevond. Na de Duitse nederlaag in Stalingrad keerde Sjostakovitsj terug naar Moskou, waar hij de partituur van de Eerste Symfonie van Weinberg ontving. Nadat hij de partituur had doorgenomen, nodigde hij hem uit. De ontmoeting vond plaats in oktober 1943. Sjostakovitsj was 37 en wereldberoemd geworden door zijn 'Leningrad' Symfonie. Weinberg was slechts 24 maar een buitengewone relatie ontstond onmiddellijk. Als pianist zou Weinberg deelnemen aan vele lezingen van nieuwe werken alsook aan een paar premières van Sjostakovitsj, maar het is vooral als componist dat ze elkaar zullen waarderen en gedachten wisselen. Aan het einde van de oorlog, telt het oeuvre van Sjostakovitsj al negen symfonieën maar slechts twee kwartetten. In tegendeel heeft Weinberg zich vooral geconcentreerd op kamermuziek met reeds vijf kwartetten, een kwintet, een trio en meerdere sonates. Ondanks dertien jaar verschil in leeftijd, heeft Sjostakovitsj Weinberg nooit beschouwd als zijn leerling, maar wel als een collega en als vriend. Vanzelfsprekend heeft de symfonicus invloed gehad op iemand die hem zoveel bewonderde, maar de voorrang van Weinberg in het componeren van kwartetten en hun experimenteel karakter hebben zeker Sjostakovitsj evenveel beïnvloed. Ze wedijverden zelfs onder elkaar zoals blijkt uit een brief van Sjostakovitsj aan zijn vriend Isaak Glikman: "Ik heb nog een kwartet voltooid. Het 10e, opgedragen aan M.S.Vainberg. Hij is mij voorbijgelopen met negen kwartetten (ik had er slechts acht). Mijn doel was hem te achterhalen en het is gelukt!" (21 juli 1964). Het is slechts na de dood van Sjostakovitsj dat Weinberg het aantal 15 zal bereiken (in 1979) en zelfs, later (1987), 17 zoals Beethoven.

Een opvallend teken van een wederzijdse invloed ligt, vanaf 1944, in het gebruik van joodse thema's in meerdere werken van Sjostakovitsj. De kennismaking met de joodse muziek was begonnen in 1943 met de orkestratie van 'De viool van Rotschild', een onafgewerkte opera over klezmer muzikanten van zijn leerling Benjamin Fleischman, gesneuveld tijdens de verdediging van Leningrad. Het joodse noodlot kreeg een duidelijke uitdrukking in de zomer 1944 met zijn Tweede Trio, opus 67 afgewerkt na de ontdekking van het vernietigingskamp van Majdanek.

Na het einde van de oorlog vernam Weinberg dat gans zijn familie was verdwenen in de holocaust en hij besliste in Rusland te blijven, waar hij op trouwe vrienden zoals Sjostakovitsj en de componist Juri Levitin kon rekenen. Verdere dramatische gebeurtenissen in het begin van 1948 zullen deze vriendschap nog hechter smeden. Tussen 10 en 13 januari werden componisten en musicologen verzameld in het Kremlin door de ideoloog van de Partij, Andrei Jdanov, om hun veroordeling als "formalisten" te beluisteren. Op hetzelfde ogenblik werd een dodelijk ongeval van Solomon Mikhoels in Minsk aangekondigd, maar het werd zeer vlug begrepen dat het over een politieke moord ging om de joodse gemeenschap te ont-

hoofden. Op 10 februari bevestigde een decreet van het Centraal Comité de veroordeling van Sjostakovitsj, Prokofjev en vier andere vooraanstaande musici. Weinberg werd niet genoemd maar tijdens de vergaderingen en de discussies die daarop volgden, werd hij ook aangevallen en in de Prikaz 17 - die de voortaan verboden werken meldde - stonden vier van zijn partituren, onder meer zijn recente Zesde Kwartet. Sjostakovitsj trok zich dan terug in de stilte. Buiten de filmmuziek die zijn inkomsten verzekerde, componeerde hij in het geheim drie werken met joodse banden, het belangrijkste is een liedcyclus op Jiddische gedichten vertaald in het Russisch, maar men weet dat Sjostakovitsj ze liet lezen in de oorspronkelijke taal door Natalja Mikhoels, de echtgenote van Weinberg. Al deze werken werden slechts na de dood van Stalin onthuld.

De jaren 1948-1953 waren ook zeer zwaar voor Mieczyslav Weinberg, hij noemde ze zelfs zijn gevangenisjaren. Hij bedoelde daarmee dat boven zijn arrestatie op 6 februari 1953 en tien weken verblijf in de gevangenis, een klimaat van politieke en artistieke verdenking en bedreiging heerste binnen het kunstleven. Hij durfde verder geen kwartet te componeren, geen symfonie te ondernemen zolang de beste symfonieën van Sjostakovitsj of Prokofjev verbannen bleven. De echte dooi kwam pas in 1958 met de rehabilitatie van de veroordeelde componisten. Na een Zevende Kwartet in 1957, keerde Weinberg terug naar de symfonie, die hij had verlaten sedert 1949. Het was het begin van een rijk creatief tijdperk met in tien jaar vijf nieuwe kwartetten en zeven van zijn beste symfonieën. Hij ging nog een stap verder in 1967-68 met een eerste opera, 'De Passagiere', dat het sovjetregime onuitgevoerd liet ⁽²⁾ en dat pas nu de laatste jaren als een groot meesterwerk erkend wordt. Ondanks deze officiële ontkenning, componeerde Weinberg tussen 1971 en 1975 drie andere opera's die beter onthaald werden dankzij hun lichtere libretto's.

Weinberg was een buitengewone vruchtbare componist in gelijk welk genre. De 40 laatste opusnummers (op een totaal van 150) bevatten nog 10 symfonieën, vijf kwartetten en twee opera's naast instrumentale en vocale muziek. Een groot deel van zijn oeuvre blijft dus te ontdekken, maar dankzij het Quatuor Danel zijn de 17 kwartetten beschikbaar op cd en regelmatig te beluisteren op hun concerten.

⁽¹⁾ Ilya Musin werd beroemd na de oorlog als leermeester van R.Barchai, S.Bychkov, Y.Temirkanov en V.Gergiev.

⁽²⁾ Niettegenstaande het protest van Evtouchenko en Sjostakovitsj in 1962 met de Symfonie Babi Yar bleef de holocaust een niet gewenst thema in de Sovjet Unie.

Weinberg in 1983 © Olga Rakhalskaja

KWARTETTEN EN KAMERMUZIEK VAN MIECZYSLAV WEINBERG DOOR FRANS C. LEMAIRE

Een grote vrijheid tegenover de traditionele vormen onderscheidt het corpus van 17 kwartetten van Weinberg tegenover de gelijkaardige reeks van Sjostakovitsj. Deze laatste voorzag een soort 'Wohltemperiertes Quartett' in de 24 toonaarden en de meerderheid van de 16 afgewerkte partituren ⁽³⁾ heeft een traditionele structuur in 3 of 4 delen. Bij Weinberg is het anders, geen systematiek, soms zelfs geen melding van een toonaard en zeer gevarieerde structuren gaande van 1 tot 9 delen. Met dit uitgesproken experimenteel karakter situeert Weinberg zich als een vooraanstaande componist van de kwartetliteratuur van de 20e eeuw, tussen Sjostakovitsj en Bartók.

De Kwartetten nr 3, opus 14 (1944) en nr 6, opus 35 (1946) zijn de mijlpalen van de eerste jaren in Moskou na zijn ontmoeting met Sjostakovitsj. Het Derde is het oudste voorbeeld van het vroeg talent van Weinberg omdat de twee eerste kwartetten ons alleen bekend zijn door latere bewerkingen (1985-86). Het Derde Kwartet werd nog (zoals het 2e en het 5e) herwerkt in de vorm van een 'Kammersymfonie', opus 147 (1987) maar met een andere finale. Het toont de blijvende waardering van Weinberg voor zijn eerste werken. Met groot gelijk: weinig componisten durven kwartetten schrijven op een zo jonge leeftijd. Bartók was 27, Beethoven 30, Debussy 31, Sjostakovitsj 33.

Het **Derde Kwartet** bevat drie delen gespeeld zonder onderbreking. Het begint ongewoon met een 'Presto', dat zeer contrapuntisch is. De algemene vorm is nochtans traditioneel met een tweede langzamer thema, een doorwerking, recapitulatie en coda. Het middendeel begint met een discursieve unisono dat doet denken aan de late kwartetten van Sjostakovitsj. Als finale mengt het 'Allegretto con sordino' argeloosheid en weemoed. We zijn nog in de oorlogsjaren, maar de muziek van Weinberg bevoorrecht liever de innerlijke gevoelens dan de tragische uitbarstingen.

Twee nieuwe kwartetten komen er nog in 1945: nr 4, opus 20 in vier delen en nr 5, opus 27 in vijf delen. Het is dus niet gans onverwacht dat het Kwartet nr 6, opus 35, (1946) zes delen telt. Weinberg hanteert graag een zeker experimenteel spel in zijn composities. Sjostakovitsj componeerde ook een kwartet in 1946, zijn Derde, opus 73 dat reeds in december gecreëerd werd. De twee werken zijn dus onafhankelijk van elkaar. Het groot verschil is dat het kwartet van Weinberg 61 jaar lang zal moeten wachten om uitgevoerd te worden. ⁽⁴⁾ Om de creatie van de zijne te vergemakkelijken, had Sjostakovitsj (tijdelijke) titels gegeven aan de vijf delen die alluderen op de tragische gebeurtenissen van de oorlog. De partituur van Weinberg is een even volwaardig werk, maar in plaats van herkend te worden, werd hij in 1948 in de Prikaz 17 opgenomen als verboden werk.

Het **Zesde Kwartet** begint 'semplice' maar een typisch joodse melodie leidt met een stijgende spanning tot een eerste tragische climax die zich herhaalt in het 'Presto agitato' dat volgt. De dramatiek wordt plechtiger onder de vorm van een recitatief, niettegenstaande de melding 'Allegro con fuoco'. De langzame fuga die volgt in het vierde deel, 'Adagio', herinnert aan de trage fuga van Sjostakovitsj' vroegere Kwintet (1940). Het is inderdaad uitzonderlijk dat een fuga op deze wijze behandeld wordt. Het 'Moderato comodo' dat volgt (5e deel) is feitelijk een Scherzo in ABA vorm maar het Trio biedt enkele klankinnovaties aan. Het werk eindigt met een enigmatisch 'Andante maestoso'. Meerdere herinneringen van voorafgaande thema's en enkele joodse trekken leiden tot een lang dreigend eindakkoord dat ver staat van de verzoenende conclusie van Sjostakovitsj' "oorlogskwartet".

"Te abstract, te pessimistisch, te formalistisch..." Weinberg zou nog vele jaren nodig hebben om als een volwaardig sovjetcomponist herkend te worden. ⁽⁵⁾ Gedurende meer dan tien jaar durfde hij geen kwartet meer te schrijven. Het eerste kwam in 1957 als Kwartet nr7, opus 59 en werd gecreëerd door het beroemd Borodin Kwartet dat later meermalen het tweede deel als bisnummer zal spelen in hun concerten.

Het **Kwartet nr 8, opus 66** dat volgt in 1959 zal, als eerste, een zekere bekendheid genieten in het Westen dankzij de opdracht aan het Borodin Kwartet en een lp opgenomen in 1961. Het is eendelig maar men kan gemakkelijk drie delen onderscheiden. Na een somber 'Adagio' komt een 'Rondo allegretto' met typische klezmer intonaties. Een trage conclusie verzamelt de voornaamste thema's.

Na deze twee meer toegankelijke kwartetten keert Weinberg in 1963-1965 terug naar de vierdelige vorm, zonder onderbrekingen in het Kwartet nr 9, opus 80, met onderbrekingen in het nr 10, opus 85 en nr 11, opus 89.

Op een uitzondering na (het Kwartet nr 12, opus 103 in 1970), onderbreekt Weinberg het componeren van kwartetten ten voordele van zijn eerste opera's en vijf nieuwe symfonieën.

Het **Kwartet nr 13, opus 118** (1977) is het eerste na de dood van Sjostakovitsj maar Weinberg had reeds hulde gebracht aan zijn vriend met zijn Twaalfde Symfonie (1976). Nogmaals kan men verschillende delen (sonatevorm, scherzo, trage beweging en finale) onderscheiden in dit korte eendelig werk. Deze samensmelting van de delen geeft meer vrijheid om de thema's te gebruiken. Vanaf het Twaalfde Kwartet draagt de partituur geen toonaard aanduiding. Zuiver toeval of bewuste ironie, het Twaalfde Kwartet bevat dodecafonische reeksen, een kenmerk van meerdere late werken van Sjostakovitsj.

Het **Kwartet nr 15, opus 124** (1980) illustreert de onuitputtelijke creativiteit van de componist met niet minder dan negen delen, maar zonder aanduidingen van toonaard of expressiviteit. Alleen metronomische waarden. Zoals in de meeste van zijn kwartetten, vraagt Weinberg dikwijls te spelen 'con sordino', hier in niet minder dan vijf delen. Na de drie eerste delen 'con sordino' en dus een afstandelijke en weemoedige stemming, barsten de fortissimi in de nogal bartókiaanse delen 4 tot 7 los. De sordines komen terug in de twee laatste delen op zoek naar een verzoenende conclusie maar het achtste deel eindigt op enigmatische pizzicati. Een tweede en laatste poging verzamelt thematische herinneringen tot een langzame daling naar de stilte.

Het indrukwekkend **Kwintet opus 18** voor piano en strijkers, dat Weinberg componeerde in 1944, doet onvermijdelijk aan het gelijkaardig werk denken dat Sjostakovitsj, enkele jaren vroeger, had geschreven maar de stemming van de vijf delen wijken volledig van elkaar af. In de plaats van de academische inleiding alla Bach (Preludium en Fuga) verkiest Weinberg een lyrische declamatie gevolgd door de lange bewerking van een heroïsch sovjetachtig marsthema. De twee volgende scherzo's – 'Allegretto' en 'Presto' - vormen een totaal contrast met een dubbel vuurwerk van moeilijke trekken. Een wals in het 'Presto' anticipeert zelfs de muziek van Alfred Schnittke enkele decennia later. Het vierde deel, Largo, begint met een lang passacaglia thema, unisono gespeeld, maar het gaat niet verder: in de plaats van de verwachte variaties komen er individuele cantilenes van de viool, de piano en de cello, daarna verzameld in een nogal sombere slotrede. Het laatste deel 'Allegro agitato' begint met een obsesieve herhaling van een kort thema, zeer marcato gespeeld door de piano, en daarna door de strijkers tot de verrassende verschijning van een soort Schotse giga. De herneming van het marcato thema, maar nu langzaam en pianissimo, leidt tot een conclusieloze stilte.

Dit Kwintet werd pas in juli 1963, dus bijna twintig jaar later, opgenomen door het Borodin Kwartet met Weinberg zelf aan de piano.⁽⁶⁾ In het Westen werd het Kwintet herontdekt dankzij Irina Antonova, de weduwe van Sjostakovitsj, die het liet spelen in 2006 in de Sorbonne in Parijs ter gelegenheid van de 100ste verjaardag van de geboorte van Sjostakovitsj. In 2007 vonden een colloquium en verschillende manifestaties rond Weinberg plaats in Manchester en Liverpool. In 2010 werd het festival van Bregenz hoofdzakelijk gewijd aan Weinberg met onder meer de creatie van twee opera's en vier concerten. In 2012 organiseerde de universiteit van Hamburg een internationaal Weinberg Symposium.

De plaats van Mieczyslav Weinberg in de muziekgeschiedenis is (eindelijk) een voldongen feit geworden.

Sonate nr 4 voor viool en piano in fa groot, opus 39 (1947)

Eens te meer toont Weinberg de originaliteit van zijn inspiratie. De klassieke drie delen snel-traag-snel zijn omgedraaid in traag-snel-traag zonder onderbrekingen. De piano toont zich veel meer een leider dan een begeleider in de lange introductie. Slechts dan neemt de viool het woord voor een lange socratische dialoog met deze introductie als achtergrond. Deze buitengewone mooie pagina strekt zich uit over meer dan de helft van de totale duur van de sonate. Het tweede deel, 'Allegro ma non troppo', brengt ons terug op aarde met de repetitieve ritmes en de vluchtige noten van een korte scherzo. Het slotdeel draagt de aanduiding 'Adagio tenuto molto rubato - Adagio primo'. Drie akkoorden van de piano leiden inderdaad naar een vrije cadens van de viool vooraleer de filosofische sereniteit en de rare schoonheid van het eerste deel terugkeren. Deze meesterlijke muziek werd slechts uitgevoerd in 1968, uitgegeven in 1978, opgenomen in 2007 en uitgegeven op cd in 2009 (CPO).

Sonate nr 1, opus 72 voor cello solo (1960)

Weinberg componeerde tussen 1945 en 1986 niet minder dan 4 Cello solo sonates, 2 Sonates voor cello en piano, een bundel van 24 Preludes, opus 100, een Fantaisie voor cello en orkest, opus 52 en een Concerto voor cello en orkest, opus 43. Alleen de Eerste Cello solo sonate werd gecreëerd door Rostropovitsj in 1960. Een eerste deel 'Adagio' is in de stijl van Bach maar met een verrassend gebruik van het voornaamste thema van het eerste deel, Nocturne, van Sjostakovitsj' Eerste Vioolconcerto. Daarna volgt een traag 'Allegretto' met een uingesproken joods karakter, tussen dans en gebed, ofwel dans als gebed? De betovering wordt verbroken door een meer virtuoze Finale, bijna een 'Presto' ondanks de aanduiding 'Allegro'.

⁽³⁾ Er bestaat, buiten de 15 kwartetten, een andere versie van het Negende.

⁽⁴⁾ Op 24 januari 2007 door het Danel Kwartet in de universiteit van Manchester.

⁽⁵⁾ Weinberg kreeg zijn eerste staatsprijzen in 1971 en 1980.

⁽⁶⁾ Een heruitgave op CD (Melodya 2012) koppelt de opnames van het Kwintet (1963) en het 8ste Kwartet (1961).

Quatuor Danel

QUATUOR DANEL

Marc Danel, Gilles Millet viool **Vlad Bogdanas** altviool
Guy Danel cello

Het Quatuor Danel won belangrijke prijzen op internationale grote wedstrijden als deze van Evian, Sint-Petersburg en Londen. Tot hun mentoren behoorden het Amadeus Quartet, Borodin Quartet, Fiodor Droujinine (Beethoven Quartet), Walter Levin (Quatuor Lasalle), Pierre Penassou (Quatuor Parennin) en Hugh Maguire. Met meer dan tachtig concerten per jaar werpt het Quatuor Danel zich op als een gevestigde formatie binnen de internationale muziekcène. Het kwartet is regelmatig te gast in de grote Europese concertzalen: Concertgebouw Amsterdam, Konzerthaus Wien, Konzerthaus Berlin, Wigmore Hall Londen, Tonhalle Düsseldorf, Bozar in Brussel, Sapporo Concert Hall en Suntory Hall in Tokio, St Petersburg Philharmonie, Opéra-Bastille in Parijs.....en op de belangrijkste kamermuziekfestivals als Kuhmo Chamber Music Festival in Finland, Cork Festival in Ierland, Festival Alpen Klassik, Ars Musica in Brussel, Musica in Strasbourg... Het kwartet werkt geregeld samen met musici als Jean Efflam Bavouzet, Borodin en Brodsky Quartet, Frank Braley, Vladimir Mendelssohn, Gérard Caussé, Marie Hallynck, Pascal Moraguès, Jérôme Pernoo, de orkesten van de RAI en van de SWR ea. Het kwartet breekt graag een lans voor hedendaagse muziek en heeft onder meer samengewerkt met componisten als Dusapin, Harvey, Lachenmann, Rihm, Volans, en heeft het talent erkend van de jongere generatie componisten als Bacri, Bosse, Brewaeyts, Cassol, De Clerck, Defoort, d'Haene, Mantovani, Mernier, Nelissen, Swinnen, Zhang ea. Van de opnamen die verschenen zijn, vermelden we de integrale strijkkwartetten van Sjostakovitsj op het label Fuga Libera, de integrale strijkkwartetten van Saygun op het label CPO en de integrale kwartetten van Weinberg, eveneens verschenen op het label CPO. Een groot aantal cd's van het Quatuor Danel werd onderscheiden met prijzen als de Grand Prix du disque, Choc du monde de la musique, prix du Midem ea. Daarnaast heeft het Quatuor Danel ook aandacht voor het coachen van amateur-musici, voor het geven van concerten in landelijke gebieden en voor uitwisselingen met kunstenaars van andere disciplines. Het Quatuor Danel werd verkozen om het befaamde Lindsay Quartet op te volgen aan de Universiteit van Manchester. Hier voegt het kwartet zich bij een groep onderzoekers waaronder de componisten John Casken en de musicologen Bary Cooper, David Fallows en David Fanning. Het Quatuor Danel wordt ondersteund door het Ministère de la Communauté Française de Belgique en Cultures France.

www.quatuordanel.eu

Ralph van Raat

RALPH VAN RAAT

Pianist en musicoloog Ralph van Raat (°1978) studeerde piano aan het Conservatorium van Amsterdam bij Ton Hartsuiker en Willem Brons en muziekwetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam. Hij vervolmaakte zich verder bij Claude Helffer in Parijs, Ursula Oppens in Chicago (Northwestern University), Liisa Pohjola in Finland en bij Pierre-Laurent Aimard aan de Musikhochschule Köln; ook volgde hij vele masterclasses in binnen- en buitenland die mogelijk werden gemaakt door onder andere een beurs van het Prins Bernhard Cultuurfonds. Van Raat behaalde prijzen bij diverse concours, zoals de Tweede Prijs en de Donemus-Prijs van het Prinses Christina Concours (1995), de Stipendiumprijs Darmstadt tijdens de Internationale Ferienkurse für Neue Musik te Darmstadt (1998), de Eerste Prijs bij het Internationale Gaudeamus Vertolkers Concours (1999); de Philip Morris Kunstprijs (2003); de Elisabeth Everts Prijs (2005); de internationale Borletti-Buitoni Fellowship (2005); de VSCD Klassieke Muziekprijs (2005) en de Fortis Mees Pierson Award van het Concertgebouw Amsterdam (2006). In 2008/09 werd Van Raat uitgenodigd voor een eigen concertserie door en in het Concertgebouw Amsterdam. Als solist speelde Van Raat met ensembles en orkesten zoals het Nieuw Ensemble (olv. Jurjen Hempel), Tanglewood Festival of Contemporary Music Ensemble (olv. Ludovic Morlot), het Radio Symfonie Orkest van Frankfurt (olv. Lucas Vis), het Nederlands Radio Symfonie Orkest (olv. Etienne Siebens), London Sinfonietta (olv. David Porcelijn), het Nationaal Jeugd Orkest (olv. Reinbert de Leeuw), het Brabants Orkest (olv. Reinbert de Leeuw), het Nizhny Novgorod Philharmonisch Orkest (olv. Aleksander Skulsky), het Radio Kamer Orkest (olv. Peter Eötvös en Marc Soustrot), het Radio Filharmonisch Orkest (olv. Roman Kofman), het BBC Symphony Orchestra (olv. David Robertson), het Residentie Orkest (olv. Etienne Siebens), het Aarhus Symphony Orchestra (olv. Michel Tabachnik) en het Rotterdams Philharmonisch Orkest (olv. Valery Gergiev). Hij trad als solist op tijdens belangrijke festivals zoals het symfonische openingsconcert van het Gergiev Festival, de BBC Proms, het Holland Festival, het Time of Music festival in Viitasaari, Finland en het zomerfestival van Tanglewood (USA). Ralph Van Raat heeft sinds december 2006 een exclusief platencontract bij Naxos. Op dit label verschenen Van Raats opnamen van de complete pianowerken van John Adams, Frederic Rzewski's 'The People United Will Never Be Defeated' en de complete pianowerken van John Tavener. Ralph Van Raat is verbonden aan zowel het Utrechts Conservatorium als het Conservatorium van Amsterdam als docent hedendaagse pianomuziek. Hij geeft daarnaast regelmatig masterclasses, lezingen en workshops zoals aan de conservatoria van Tirana, Nizhny Novgorod, Kiev, de Ligeti Academy van het ASKO/Schönberg Ensemble, en diverse stichtingen en universiteiten. www.ralphvanraat.com

FRANS C. LEMAIRE

Frans C. Lemaire studeerde toegepaste wetenschappen en management in Leuven en Harvard en heeft een carrière in de chemische en farmaceutische industrie achter zich. Als groot melomaan begon hij in 1956 professioneel opnamen te recenseren en na 1994 publiceerde hij belangwekkende essays voor Fayard in Parijs: 'La musique du XXe siècle en Russie et dans les anciennes républiques soviétiques', 'Le destin juif et la musique, 3000 ans d'histoire' (2001) en 'Le destin russe et la musique, de la Révolution à nos jours' (2005). In 2011 verscheen 'La Passion dans l'histoire et la musique. Du drame chrétien au drame juif'.

MEER LECTURE RECITALS IN DESINGEL

Niets leuker dan artiesten zelf te horen spreken over hun favoriete muziek. Internationaal gerenommeerde topvertolkers gaan dieper in op een welbepaald werk of thema. Met live gespeelde muziekfragmenten illustreren ze hun verhaal. Neem samen met deze musici een duik in de partituur. Een onvergetelijke luisterervaring!

GRAHAM JOHNSON piano **GERALDINE MCGREEVY** sopraan
BENJAMIN APPL baritone

Schubert in de spiegel van zijn dichters deel 5: liederen op teksten van Schiller

spreektaal **Engels**

ZA 10 NOV 2012 20 UUR podium blauwe zaal (ongenummerd)

€12 basis €8 -25/65+

ANTON KUERTI piano

De Sonate nr 2 in g, opus 22 van Schumann

spreektaal **Engels**

VR 1 FEB 2013 20 UUR podium blauwe zaal (ongenummerd)

€10 basis €8 -25/65+ en tickethouders concert wo 30 jan 2013

JÖRG WIDMANN componist & klarinet mmv. **IRENE RUSSO** piano

“Die Zukunft muss das höhere Echo der Vergangenheit sein”
(Schumann)

Over traditie en vernieuwing in muziek

spreektaal Engels

ZA 9 FEB 2013 20 UUR muziekstudio (ongenummerd)

€10 basis €8 -25/65+ en tickethouders concerten za 16 feb & wo 22 mei 2013

GRAHAM JOHNSON piano **BENJAMIN APPL** bariton

Schubert in de spiegel van zijn dichters deel 6: Schwanengesang

spreektaal Engels

VR 26 APR 2013 20 UUR podium blauwe zaal (ongenummerd)

€12 basis €8 -25/65+

DUIK SAMEN
MET DEZE
MUSICI IN DE
PARTITUUR

Richard Goode, 2008.

HENNING KRAGGERUD viool **ADRIAN BRENDEL** cello
IMOGEN COOPER piano

‘Twin Peaks of the piano trio’, een vergelijkende studie van de piano-trio’s van Schubert

spreektaal Engels

DO 23 MEI 2013 20 UUR podium blauwe zaal (ongenummerd)

€10 basis €8 -25/65+ en tickethouders concert vr 24 mei 2013

RICHARD GOODE piano

onderwerp nog te bepalen

spreektaal Engels

MA 27 MEI 2013 20 UUR podium blauwe zaal (ongenummerd)

€10 basis €8 -25/65+ en tickethouders concert za 25 mei 2013

totaalprijs **losse kaarten**

€64 basis €48 -25/65+

prijs abonnement

€51 basis €38 -35/65+

BINNENKORT IN DESINGEL

MUZIEK & LITERATUUR

DIMITRI LEUE verteller
KIYOTAKA IZUMI piano

H C ANDERSEN

'De Wilde Zwanen' en 'De schaduw'

E GRIEG

Selectie uit 'Lyrische Stücke'

Dimitri Leue © Koen Broos

Een pianist en een acteur herenigen de twee vrienden Hans Christian Andersen en Edvard Grieg door een keur van Griegs 'Lyrische Stücke' te vervlechten met twee van Andersens beste bitterzoete sprookjes, 'De schaduw' en 'De Wilde Zwanen'. Rasverteller Dimitri Leue wekt de sprookjeswereld van Andersen tot leven. Samen met de poëtische pianist Kiyotaka Izumi staat hij garant voor een hoogfeest van muziekvertelkunst.

ZA 29 SEP 2012 blauwe zaal / 20 uur

€ 22, 18 basis € 18, 14 -25/65+ € 8 -19 jaar

INLEIDING Harlinda Lox, sprookjesdeskundige 19.15 uur / blauwe foyer

architectuur theater dans muziek

WWW.DESINGEL.BE

T +32 (0)3 248 28 28
DESGUINLEI 25 / B-2018 ANTWERPEN

WORD **FAN** VAN DESINGEL OP **FACEBOOK**

deSingel is een kunstinstelling van de Vlaamse Gemeenschap en geniet de steun van

STAD ANTWERPEN

Haven van
Antwerpen

dS De
Standaard

Knack CANVAS

hoofdsponsor

mediasponsors